

פרשת וישב
תשפ"ה לפ"ק

גלייון

אוצרות חז"ל

פנינים יקרים
מאוצרות המדרש
והראשונים

פרק לו

{יא} וַיִּקְנְאוּ בוֹ אֶחָיו וְאָבְיו שְׁמֵר אֶת הַדְּבָר. נָטַל קוֹלְמוֹס וְכָתַב בְּאֵיזָה יוֹם בְּאֵיזוֹ שָׁעָה בְּאֵיזָה מְקוֹם, [כי המזל קשור ליום ולשעה - נזה"ק] שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָבְיו שְׁמֵר אֶת הַדְּבָר", וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֹמְרָת שְׁמֹר אֶת הַדְּבָר.

{יד} וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן לַיוֹהוּ עַד חֶבְרוֹן אָמַר לוֹ "אבא חזור בך". אָמַר לוֹ כְּתִיב יָדִינוּ לֹא שִׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה שְׁלֹא פִטְרַנְהוּ בְּלֹא לֹוִיָּהּ. וְכֹה נִפְטַר מִמֶּנּוּ. וּמִתּוֹךְ כֵּךְ זָכְרוּ וַהֲיִינוּ דְכָתִיב וַיִּרֵא אֶת הָעַגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף בְּעַה"ט.

וַנִּרְאָה מֵהַ יָהוּ הַלְמָתָיו "הַנְּכוּן בְּעֵינַי כִּי אָמְרוּ עֵתָה נִרְאָה מֵהַ יָהוּ חִלּוּמֹתָיו כִּי אִם יִצְלָוּהוּ [מֵהַשָּׁמַיִם] מִיָּדֵינוּ מִלּוֹךְ יִמְלֹךְ עֲלֵינוּ... וְהוּוּ הַנְּחָשִׁים וְהַעֲקָרָבִים בַּחֲרוּי הַבוּר. אוֹ שְׁהִיָּה עֲמוּק וְלֹא יִדְעוּ בָהֶם. שְׁאִילוֹ הִיוּ רוֹאִים אוֹתָם וְלֹא יִזְקוּ לְיוֹסֵף הִיָּה הַדְּבָר בְּרוּר לָהֶם שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ נֶס גְּדוֹל וְשֶׁהוּא צָדִיק גָּמוּר וַיִּדְעוּ כִּי זְכוּתוֹ תִצְלֵנוּ מִכָּל רַע וְאִיךְ יִגְעוּ בְּמִשִּׁיָּה הַשֵּׁם אֲשֶׁר הוּא חֶפְזָן בּוֹ וּמִצְלִילוֹ". רַמְבַּ"ן.

י"ל דהרבה בורות היו בשדה וראובן אמר השליכהו אל הבור הזה ובאותו הבור לא היו נחשים והם לא עשו כן. מושב זקנים

{לה} וַיִּקְמֹו כָּל בְּנֵי וְכָל בְּנֵי תַאֲמוֹת שְׁנוּלְדוּ עִם כָּל הַשְּׁבָטִים וַי"א כְּלוּתָיו (ב"ר פד כה) לְנַחֲמֹו וַיִּמְאָן לְהִתְנַחֵם "שְׁהִיָּה הַדְּבָר בְּעֵינָיו עוֹנֵשׁ גְּדוֹל לוֹ מִלְּבַד אַהֲבָתוֹ אֶת יוֹסֵף שְׁלֹא הִיָּה בְּבֵית הָאֲבוֹת שְׁכוּל [מִבְּנֵי] זוֹלָתָיו זֶה [עַר וְאוֹנָן] שְׁהִיָּה רַע בְּעֵינַי הַשֵּׁם כִּי זֶרַע צָדִיקִים יְבוֹרֵךְ". רַמְבַּ"ן. וַיִּבְרַךְ אֶתֹו אָבְיוֹ. זֶה יִצְחָק. רַבִּי לֹוֹי אָמַר אֶצְלוֹ הָיָה בּוֹכָה, וְכִינּוֹן שְׁהִיָּה יוֹצֵא מִמֶּנּוּ הָיָה הוֹלֵךְ

תקשי למה כל הפסוקים בפרשת וישב מתחילין בו"ו לבד ח' פסוקים וי"ל לפי שכולה ווי"ן [שכולה צרות שראוי להתאונן, אות וי"ו מלשון ווי, הע' המהדיר] ממכירת יוסף ומיתת ער ואונן ומתפיסת יוסף. ספר קושיות ועיי' רוקח ומדרש לקח טוב'

{ג} פִּי בֶן זְקָנִים הוּא לוֹ. זֶרַעִים קְדָשִׁים נִשְׁמִים יִשׁוּעוֹת מוֹעֵד לְמַד לוֹ. וְזֶהוּ "מִזְקָנִים אֲתוּבוּנִי", (רח"פ ובעה"ט) וְעֵשָׂה לוֹ כְּתַנְתַּ פְּסִים. סְבִיבוֹת פֶּס יְרוֹ. רַשְׁב"ם.

והנראה בעיני כי מנהג הזקנים שיקח אחד מבניו הקטנים להיות עמו לשרתו והוא נשען על ידו תמיד והוא נקרא לו בן זקונים בעבור להיותו משרת לזקונו והנה לקח יעקב ליוסף לדבר הזה ועל כן לא הלך עם הצאן ברעותם במקום רחוק וכן יש לפרש דעת אונקלוס ארי בר הכים הוא ליה רוצה לומר ששהיה בן דעת וחכם בעיני אביו על כן לקחו לו אביו להשען עליו. רמב"ן.

ויסיפו עוד שנזא אותו וא"ת איש כמהו כיוסף נבון וחכם איך היה מספר בפני אחיו אחר אשר היה יודע שהיו שונאים

אותו על חלומותיו ובכל יום היה מוסיף קנאה בינו וביניהם? וי"ל, דיוסף היה בר חכים וראה באספקלריא, ואמרו (סנהדרין פט.) הכובש נבואתו במיתה אמ' מוטב שאפול בידי אדם ומספק אנצל ברחמי שמים, משאפול בידי עון שמים חלילה. נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו. מושב זקנים

1 ומסיים שכן הדבר במגילת רות מפני שהוא צרות דור ששופטים את שופטיהם. וראה רוקח.

אגב אביא לשון הרשב"ם הידוע בתחילת הפרשה שבא לפרש מהו אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וז"ל: ישכילו ויבינו אוהבי שכל מה שלימדונו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו אף כי עיקרה של תורה באת ללמדנו ולהודיענו ברמיזת הפשט וההלכות והדינים על ידי אריכות הלשון וע"י ל"ב מידות של ר"א בנו של ר"י הגלילי ועל ידי י"ג מידות של ר' ישמעאל והראשונים מתור חסידותם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר ומתוך כך לא הורגלו בעומק פשוטו של מקרא ולפי שאמרו חכמים אל תרבו בניכם בהגיון וגם אמרו העוסק במקרא מדה ואינה מדה העוסק בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו. ומתוך כך לא הורגלו כל כך בפשוטן של מקראות וכדאמ' במסכת שבת היוינא בר תמני סרי שני זגריס' כולה תלמודא ולא הוי ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו. וגם רבנו שלמה אבי אמי [רש"י] מאיר עיני גולה שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא. ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו וצ"ל נתוכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום.

יְרוּחֵץ בַּמָּרְחֵץ וְאוֹכֵל וְשׂוֹתֵהוּ. וְלֶמְהָ לֹא גִלְהָ לּוֹ, אָמַר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ מְגַלָּה לּוֹ וְאֵינּוּ מְגַלְהָ לּוֹ?¹

אָמַר יַעֲקֹב, הֲרֵי נִפְרָצָה בְּרִית הַשְּׁבָטִים, כִּמְהָ יַגְעִתִי לְהַעֲמִיד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנֶגְד׃ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מְזֻלוֹת, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁעוֹת בַּיּוֹם, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁעוֹת בַּלַּיְלָה, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֳדָשִׁים, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲבָנִים בְּאֶפֶד, הֲרֵי נִפְרָצָה בְּרִית הַשְּׁבָטִים, וְלֹא רָצָה יַעֲקֹב לִשְׂאֵא אִשָּׁה וּלְהוֹלִיד בֶּן מִכְּנִי שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל לֶכֶן, "וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֵתִי וְגו'".

{כו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַחֲיוֹ מַה בָּצַע פִּי נִהְרַג אֶת אַחֲיוֹ שִׁמְעֵתִי כִשְׁהָיוּ יוֹשְׁבִים לֵאכּוֹל לֶחֶם הִיוּ מַחֲלָקִים כְּבוֹד זֶה לְזֶה לְבָצוּעַ אָמַר יְהוּדָה הֲלֹא אֲנִי עוֹסְקִים לְהַרְוֹג אֶת אַחֲיוֹ וְאֲנִי חוֹלְקִים כְּבוֹד זֶה לְזֶה ר' חַיִּים פִּלְטִיאל

פרק לח

{ב} וַיֵּרָא שָׁם יְהוָה בַּת אִישׁ פְּנַעֲנִי וְשָׁמוֹ שׁוּעַ אָמַר אֲנֹקְלוֹס אִישׁ סוּחַר. תָּמַר הִתַּה בַת גְּרָם בְּאַרְץ לֹא בַת אִישׁ כְּנַעֲנִי בַיְחוּסוֹ. כִּי חֲלִילָה

שִׁיחָה אֲדוֹנָנוּ דוֹד וּמְשִׁיחַ צַדִּיקוֹ שִׁיגְלָה לָנוּ בַּמַּהֲרָה מִזְרַע כְּנַעֲנִי הַעֶבֶד הַמְקוּלָּל וּרְבוּתֵינוּ אָמְרוּ (ב"ר פה י) בַּתְמַר שֶׁהִתַּה בְּתוֹ שֶׁל שָׁם וְהוּא כְּהֵן לֹאֵל עֲלוּן. רַמְבַּ"ן.

{יח} וּפְתִילֶיךָ. תְּפִלֶיךָ. הַפְתִּילִים {הם} הַתְּפִילִין; וּמַטְךָ. זֶה הַמַּטָּה שֶׁנֶּתַן בִּידֶה הוּא הַמַּטָּה שֶׁהִכָּה בּוֹ אֶת הַיְאוּר וְנַעֲשׂוּ בּוֹ כָּל הַנְּסִימִים: בַּעַה"ט

וּר"י הַחֲסִיד פִּירֵשׁ לֹא דָן אוֹתָהּ יְהוּדָה לְשִׁרְיָפָה אֲלֵא שִׁישְׁרָפוּ לָהּ רוּשָׁם בֵּין פְּנֵיהָ לְסִימָן שֶׁהִיא זוֹנָה וְכֹאשֶׁר יָדַע יְהוּדָה שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ וְלֹא הִתַּה זוֹנָה לֹא

עָשׂוּ לָהּ דָּבָר. עוֹד מְקַשִּׁים עַל מַה שֶׁאָמַר יְהוּדָה הוֹצִיאָוּהוּ וְתִשְׁרַף וְהֵלֵא יְהוּדָה מֶלֶךְ הָיָה וּמֶלֶךְ לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ, וְעוֹד בְּדִינֵי נַפְשוֹת מִתְחַלְלִין מִן הַצַּד, וְעוֹד הָאִיךְ הָיָה דָן עַל כַּלְתּוֹ, וּמִתְרַצִּים שִׁיחַק וַיַּעֲקֹב וַיְהוּדָה דְּנוּהוּ וְהַתְחִילוּ בִּיהוּדָה מִן הַצַּד. וּבַמְדַרְשׁ שֶׁשָׁם בַּעֲצָמוֹ דָּנָה וְאִי אֲפֻשֶׁר לְהִיּוֹת כִּשְׁתַּדְּקָדֵק בַּחֲשׁוֹן שְׁנוֹת דוֹר וְדוֹר תִּמְצָא שְׁמַת כְּבָר". בַּעַל הַטּוֹרִים

פרק לט

{ז} וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁתֵּי אֲדֹנָיו זוּלִיכָה שְׁמָה סַפֵּר הַיִּשְׂרָאֵל.

{ו} וְלֹא יָדַע אֲתוֹ מְאוּמָה פִּי אִם הִלָּחֵם לִפְנֵי שֶׁהַמְצָרִים גָּסִי הַרוּחַ לִכְךָ לֹא מִינְהוּ עַל הַלָּחֵם (חַזְקוֹנִי) שֶׁלֹּא הָיָה אֲפִילוֹ נּוֹגַע בּוֹ בַּעֲבוּר הַיּוֹתוֹ עֵבֶרִי, כִּי כֵּן הָיָה מִשְׁפַּט הַמְצָרִים אֶת הָעֵבֶרִים שֶׁלֹּא יַעֲנוּ בְּמֵאכְלָם כִּי תוֹעֵבָה הִיא לְמִצְרַיִם (רַמְבַּ"ן) הַלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל פֶּת בְּמִלַּח בְּלִבְד כְּדַרְכָּה שֶׁל תוֹרָה וְאִם עַל פִּי כֵּן וַיְהִי יוֹסֵף יָפָה תֹאֵר וַיִּפָּה מִרְאָה: כְּלִי יֶקֶר

{י} וַיְהִי כְּדִבְרֵהָ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם שֶׁהָיְתָה אוֹמְרָת לּוֹ חֲמִידָה אֲנִי עוֹשֶׂתְךָ

כְּדִבְרֵים אַחֲרָיִם וְהוּא אוֹמֵר עֲשֵׂה מִשְׁפָּט לְעַשׂוּקִים. חוֹתֶכֶת אֲנִי אֲנֹנָא שְׁלָךְ, וְהוּא אוֹמֵר "נִתַּן לָחֵם לְרַעֲבִים". כּוֹבֵלְתִיךְ אֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר ה' מִתִּיר אֲסוּרִים. מִסְמָא אֲנִי אֶת עֵינֶיךָ, וְהוּא אוֹמֵר ה' פִּקְחָ עוֹרִים. כּוֹפְפֶת אֲנִי כּוֹפְתֶךָ, וְהוּא אוֹמֵר ה' זָקַף כְּפּוֹפִים. עַד הֵיכֵן עַד שֶׁנִּתְּנָה שְׁרֵתוֹעַ שֶׁל בְּרוּךְ מַחֲתֵ צַוָּארוֹ כְּדִי שִׁתְּלָה עֵינָיו וַיִּבִּיט בָּהּ, אָף עַל פִּי כֵּן לֹא הָיָה מְבִיט בָּהּ, הֲדָא הוּא דְקָתִיב (שֵׁם קַה, יח) "כְּרָזָל בְּאָהָ נִפְשׁוֹ. (לִקְוֹט וּבְכ"ר פ"ד כה) וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהָ לְשַׁכַּב אֲצֵלָה לְהִיּוֹת עִמָּה אֲפִילוֹ לְדַבֵּר שִׁיחוֹת. אֲבָן עוֹרָא

נִמְצָא בִּאגְדָה שֶׁהִבִּיאוּ יוֹסֵף לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בֹּא גִבְרִיאֵל כְּדַמוֹת אִישׁ וַיֹּאמֶר אֵל הַמֶּלֶךְ אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִצוּה לְבִדּוֹק בְּבִגְדֵיהֶם אִם בְּגֵדֵי הָאִשָּׁה נִקְרָעִים בִּידוּעַ שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ יוֹסֵף לֹאנְסָה וְאִם בְּגֵדֵי יוֹסֵף נִקְרָעִים הַחֲזִיקָה הִיא לֹאנְסוֹ. וַיִּבְקַשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצָא שֶׁהָיוּ בְּגֵדֵי יוֹסֵף קְרוּעִים וּבִשְׂבִיל כֵּךְ לֹא דְנוּהוּ לְהַרְיָגָה. וּמ"מ לֹא נִפְטַר מִיָּד כְּדִי שֶׁלֹּא לְבִיִּישׁ אִשֶׁת פּוֹטִיפַר לֹאמַר אֲכֵן נּוֹדַע הַדָּבָר כִּי הִיא אֲנַסָּה אֶת יוֹסֵף וְכֵהֲנִי מִצָּרִים דְּנוּ דִין זֶה וְלִכֵּן לֹא קָנָה יוֹסֵף אֲדַמְתָּם בְּשֵׁנֵי הָרַעֲבוֹן. חַזְקוֹנִי וְעִיִּין תְּרַגּוּם יוֹנָתָן

{כב} וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית הַסֵּהֶר הוּא פּוֹטִיפַר גַּם כֵּן (מְדַרְשׁ שֶׁכָּל טוֹב) בְּיַד יוֹסֵף

אֶת כָּל הָאֲסוּרִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהֶר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עוֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עוֹשֶׂה: הִיָּה לּוֹ לֹמַר הוּא הִיָּה אֹמֵר, אֲלֵא ה"פ: כֹּל מַה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין הָאֲסוּרִין שֶׁלֹּא כְּדִין, הָיוּ אֹמְרִים עֲלָיו שֶׁהוּא הִיָּה עוֹשֶׂה כִּי כֵּן מְדַבְּרִים לְעוֹלָם עַל אֲדָם הַמוֹחוּק. ר"ח פִּלְטִיאל

פרק מ

{א} וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָטָאוּ מִשְׁקָה מְלֶךְ מִצְרַיִם וְהָאִפָּה הַתִּיעֲצוּ לְהַטִּיל סֶם הַמוֹת בְּמֵאכְלוֹ וּבַמִּשְׁקָהוּ תְּרַגּוּם יוֹנָתָן

{יב} וַיֹּאמֶר לּוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוֹ שֶׁל חֲלוֹם שְׁלוֹשׁ הַזְּמוּרוֹת שְׁלוֹשֶׁת אֲבוֹת עוֹלָם הֵם אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב שֶׁמֶן בְּנֵי בְנֵיהֶם עֲתִידִים לְהַשְׁתַּעֲבֵד לְמִצְרַיִם בְּטִיט וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבוּדָה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּמִן אַחֲרֵי כֵּן נִגְאָלִים עַל יַדֵּי שְׁלוֹשָׁה רוּעִים. וְאִשֶׁר אִמְרַת לְקַחְתִּי אֶת הָעֵנָבִים וּסְחַטְתִּי אוֹתָם לְכוֹס שֶׁל פְּרַעָה וְנִתְּנִי אֶת הַכוֹס לִידוֹ שֶׁל פְּרַעָה הוּא קַעְרָה שֶׁל רוּגוֹ (פּוֹרְעֵנוֹת) שְׁעֵתִיד פְּרַעָה לְשִׁתּוֹת בְּסוּף. וְאִתָּה שֶׁר הַמְשָׁקִים תִּקְבַּל שְׂכַר טוֹב עַל חֲלוּמְךָ הַטוֹב שֶׁחֲלַמְתָּ וּפְתָרְנוֹ זֶה הוּא לְךָ שְׁלוֹשׁ הַזְּמוּרוֹת שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם לְגֹאוֹלְתְּךָ: תְּרַגּוּם יוֹנָתָן עַל פִּי תְּרַגּוּם כְּתַר רֹאשׁ

{יח} וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסְּלִים שְׁלֹשֶׁת שְׁעִבּוּדִים הֵם שְׁעֵתִידִים לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁתַּעֲבֵד. וְאִתָּה שֶׁר הָאוֹפִים תִּקְבַּל שְׂכַר רַעַע עַל חֲלוּמְךָ הַרַעַע שֶׁחֲלַמְתָּ. שְׁפַתֵּר לּוֹ יוֹסֵף אֶת מַה שְׁטוֹב בְּעֵינָיו. וַיֹּאמֶר לּוֹ זֶה לְךָ פְּתָרְנוֹ שְׁלוֹשָׁה סְלִים שְׁלוֹשֶׁת יָמִים הֵם לְהַרְגֶּךָ: תְּרַגּוּם יוֹנָתָן עַל פִּי תְּרַגּוּם כְּתַר רֹאשׁ

אָמַר יוֹסֵף אִתָּה בְּשֵׂרְתָנִי רַעָה אִף אֲנִי מִבְּשֵׂרְךָ רַעָה וְאִתָּה שְׁבִשְׂרְתָנִי טוֹבָה כְּמוֹ כֵּן אֲבִשְׂרְךָ טוֹבָה. ר"ח פ